

شیخ روز بهان خُنْجی



شیخ روزبهای خُنْجی (معروف به شیخ شَطَّاح و شیخ کبیر) از عارفان بلندآوازهٔ سدهٔ ششم هجری است. آرامگاه او در محلهٔ موسوم به «دربِ شیخ» منسوب به خود او، در انتهای شرقی خیابان لطفعلی‌خان زند واقع است. دو تن از فرزندان او نیز در کنارش مدفون‌اند. بنای آرامگاه او روزگاری بخشی از مسجد و مدرسه و رباط و خانقاهی بوده که خود شیخ نزدیک به پنجاه سال در آنجا تدریس و ارشاد می‌کرده، و تألیفات بزرگ خویش را در همانجا انجام می‌داده است. آن مجموعهٔ بزرگ را قزلباشان صفوی به همراه بسیاری دیگر از بناهای دینی شیراز ویران کردند. سده‌های درازی مخروبه‌ئی از گور شیخ برجا بود تا آنکه انجمن آثار ملی پارس در زمان محمدرضا شاه پهلوی تصمیم به برآوردن ساختمان کوچکی بر روی گور گرفت. بنای آرامگاه شیخ روزبهان در فروردین ماه ۱۳۵۰ آغاز شد و یک سال بعد به پایان رسید.

بر پیشانی ایوان آرامگاه با خط نستعلیق نوشته شده است:

آرامگاه شیخ کبیر ابو محمد روزبهان، تولد در فسا ۵۲۲ ه. ق.، ۵۰۷ ه. ش.، وفات در شیراز ۶۰۶ ه. ق.، ۵۸۸ ه. ش.

بر بالای ایوان لوحه‌ئی برنجی نصب شده که این کلمات بر روی آن منقور است:

لااله الا الله الملك الحق المبين

در پایین این لوحه، بر روی تکه سنگی نوشته شده:

ای تو را با هر دلی رازی دگر

مقابل در ورودی شاه نشینی با دو پنجره مشبک و کاشیهای معرق قرار دارد. بین آن دو پنجره سنگ نوشته‌ئی است که نام شیخ، سال تولد، سال درگذشت و تاریخ بنای کنونی و سازندگان آن چنین آمده است:

به خواست خدای هردو جهان، بنای آرامگاه شیخ روزبهان ابو محمد فرزند ابی نصر فرزند روزبهان بقلی فسایی شیراز در جایگاه بخشی از مجموعه ساختمانهای خانقاه و رباط و دیگر ابنیه دوران زندگی آن بزرگوار که پس از گردش خوابگاه ابدی وی و چند نفر از افراد خانواده او گردید، به وسیله انجمن آثار ملی ساخته شد. آغاز ساختمان: ۱۳۵۰ / ۱ / ۱۵، پایان ساختمان: ۱۳۵۱ / ۴ / ۱۵.

در جنوب شاه نشین کتیبه دیگری است که شامل دو بخش می شود. بر روی بخش اول آن چنین نوشته شده است:

شیخ روزبهان ابو محمد بن ابونصر بقلی فسایی شیرازی به سال ۵۲۲ هجری در فسا چشم به دنیا گشود و در محرم ۶۰۶ هجری در شیراز در خانقاه خود، که اکنون این بنا در آنجا برپا شده است، جهان را بدرود گفت. این عارف بزرگوار جامع بین کمالات صوری و معنوی قال و حال، زهد و عشق، صحو و سکر، تحقیق و تعلیم در شریعت و طریقت و پیشوای کاروان راه حقیقت بوده است.

در بخش دوم، چند سروده از شیخ روزبهان نقش شده است:

دل داغ تو دارد از نه بفروختمی در دیده تویی، وگر نه بردوختمی
جان منزلتوست ورنه روزی صدبار در پیش تو چون سپند بر سوختمی

مقبول کسان گرت برآید از دست
مگذار که افتی از نظر مردان را

تا چند سخن تراشی ورنده زنی؟
گریک سَبَق از علم خموشی دانی

اگر آهی کشم صحرا بسوزم
جهان را جمله سر تا پا بسوزم

در این زمانه من ام قائد صراط الله
ز حدِ خاور تا آستانه اقصا

که هست منزل جانم به ماورای ورا
روندگان معارف کجا مریبند

آرامگاه شیخ روزبهان در سال ۱۳۵۳ به شماره ۱۰۴۳/۴ در فهرست آثار ملی ایران ثبت

شده است.

تالیفات شیخ روزبهان

- شرح الحُجُبِ وَ الْأَسْتَارِ فِي مَقَامَاتِ أَهْلِ الْأَنْوَارِ وَ الْأَسْرَارِ

- الانوار فی کشف الاسرار

- بیان المقامات

- سیر الارواح

- کشف الاسرار و مکاشفات الانوار

- غلطات السالکین

- یواسین

- مَشْرَبُ الْأَرْوَاحِ

- رسالة الأنس فی روح القدس

- شرح شطحیات

- منطق الاسرار ببیان الانوار

- عبهر العاشقین

- مكتوبات روزبهان
- لطائف البيان فى تفسير القرآن
- عرائس البيان
- المكنون فى حقايق الكلم النبوية
- المفاتيح فى شرح المصباح
- الموشح فى المذاهب الاربعه
- ترجيح قول الشافعى بالدليل
- المفتاح فى علم اصول الفقه
- الارشاد فى علم الكلام
- مسالك التوحيد فى علم الكلام
- الهداية فى علم النحو
- كتاب فى التصريف
- حدائق الاخبار
- كتاب الارشاد
- مسالك التوحيد
- سلوه العاشقين
- ديوان المعارف
- الموشح فى المذاهب الاربعه
- كتاب المناهج
- مقاييس السماع
- تحفه المحبين
- كتاب العقايد
- كتاب العرفان فى خلق الانسان
- لوامع التوحيد
- سلوه القلوب
- صفوه مشارب العشق
- منهج السالكين

مقام معنوی شیخ روزبهان در یک سرودهٔ سعدی شیرازی

چه خوش سپیده‌دمی باشد آنکه بینم باز رسیده بر سرِ سرِ الله اکبرِ شیراز
 به ذکر و فکر و عبادت، به روح شیخ کبیر به حقِ روزبهان و به حقِ پنج نماز